

Vergaderjaar 2019–2020

35 300 VII

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (VII) voor het jaar 2020

Nr. 94

BRIEF VAN DE MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 16 december 2019

Met deze brief geef ik invulling aan de toezeggingen uit het AO Bestuurs-overeenkomst Friese taal en cultuur (BFTK) van 26 juni jl. (Kamerstuk 35 000 VII, nr. 106). Achtereenvolgens ga ik in op de zichtbaarheid van de Friese taal, onderwijs, rechtspraak, media, kinderopvang en zorg. Ook licht ik toe hoe ik de Kamer over verdere ontwikkelingen rond de Friese taal en cultuur zal informeren.

1. Zichtbaarheid

1.1 Fries in de openbare ruimte

De Minister van BZK heeft toegezegd uw Kamer nader te informeren over de zichtbaarheid van het Fries in de openbare ruimte. In de Bestjoersôf-spraak Fryske Taal en Kultuer 2019–2023 (BFTK) is opgenomen dat het Rijk zich samen met de provincie Fryslân zal inzetten om het functioneel gebruik van het Fries, en daarmee de zichtbaarheid, in de openbare ruimte in Fryslân zoveel mogelijk te vergroten. Dit in aansluiting op de eigen verantwoordelijkheid van de provincie Fryslân voor het borgen en bevorderen van het gebruik en het uitdragen van het Fries in al haar facetten. De provincie en mijn ministerie overleggen constructief over het samen invullen van de afspraak om te werken aan de zichtbaarheid in formele en creatieve zin van het Fries.

1.2 Gebruik van het Fries bij gemeenten

Uw Kamer heeft de Minister van BZK gevraagd om bij gemeenten na te gaan wat de ervaringen zijn op het gebied van Friese democratie. Fryslân telt 13 gemeenten¹ die op basis van de Wet gebruik Friese taal verplicht zijn een taalverordening en taalbeleidsplan voor het Fries vast te stellen. Tien gemeenten hebben actueel beleid vastgesteld. De gemeenten Súdwest-Fryslân en Opsterland zijn bezig hun taalbeleid te actualiseren. De gemeente Noardwest-Fryslân formuleert dit jaar naar aanleiding van de gemeentelijke herindeling nieuw beleid op basis van de bestaande taalnota's van de fusiegemeenten.

Het gebruik van het Fries in de communicatie tussen gemeenten en inwoners loopt in de praktijk uiteen. Niet alle gemeenten en inwoners in Fryslân zijn in dezelfde mate Friestalig. Dit wordt weerspiegeld in het taalbeleid van gemeenten. In gemeenten waar veel inwoners Fries gebruiken, zoals Noardeast-Fryslân en Dantumadiel, communiceren gemeenten gemakkelijker en relatief veel in het Fries in het contact met inwoners. In de minder Friestalige gemeenten, bijvoorbeeld Harlingen en Ooststellingwerf, is dit veel minder het geval. In deze gemeenten gebruiken inwoners zelf ook weinig Fries in hun contact met de gemeente.

Uit een rondvraag van de provincie Fryslân onder de gemeentegriffiers blijkt dat voor 45% van de raadsleden Fries de voorkeurs- of moedertaal is. Ook heeft 41% van de raadsleden hun eed of gelofte in het Fries afgelegd. Het gebruik van het Fries in raadsvergaderingen wordt niet standaard bijgehouden. De griffiers hebben op verzoek een indicatie gegeven van het gebruik van het Fries. Daaruit blijkt dat vier gemeenten «veel» gebruik maken van het Fries, vier gemeenten «regelmatig» en drie gemeenten «wel eens». Een overzicht per gemeente vindt u in de bijlage².

1.3 Friestalig uniform

De kwestie van het «Friese politie uniform» heb ik doorgeleid naar mijn ambtsgenoot van Justitie en Veiligheid (JenV). De Minister van JenV begrijpt de wens van het BoargerAksjegroep «Sis Tsiis» om de zichtbaarheid van de Friese taal ook op het politie-uniform tot uitdrukking te laten komen. Toch heeft hij besloten om daaraan geen uitvoering te geven.

Sinds 2012 beschikt Nederland over één politiekorps. De politie-eenheid Noord-Nederland maakt daarvan integraal deel uit en kan indien nodig aan andere eenheden van het korps bijstand leveren. Burgers moeten er tijdens hun contact met de politie altijd op kunnen vertrouwen dat zij daadwerkelijk met de politie te maken hebben. Om misbruik of verwarring te voorkomen, maakt de politie daarom landelijk gebruik van één uniform en één politielogo om die zekerheid door duidelijke uniforme herkenbaarheid te waarborgen. Dat geldt ook voor het logo op politieauto's. Een afwijkend uniform en/of politielogo draagt daaraan niet bij. Bovendien kan het onnodig voor escalatie in het contact tussen burgers en politieambtenaren zorgen.

¹ Vijf van de totaal 18 gemeenten in Fryslân vallen buiten het Friese taalgebied en hebben vrijstelling voor het formuleren van taalbeleid aangaande het Fries. Het gaat om de Waddengemeenten en de gemeente Weststellingwerf.

² Raadpleegbaar via www.tweedekamer.nl

In lijn met de BFTK zal de politie in de regio Noord-Nederland altijd zoeken naar passende oplossingen om de Friese burger in de Friese taal te woord te staan. Op die manier kan de politie bijdragen aan het bevorderen van de Friese taal in de provincie.

1.4 Friestalige dienstverlening in de veiligheidsregio

De Minister van BZK heeft toegezegd de aanbeveling van het comité van experts voor het Europees Handvest over dienstverlening in het Fries in de frontlinie en veiligheidsregio door te geleiden naar ambtsgenoten. Het Ministerie van JenV heeft deze aanbeveling onder de aandacht gebracht van de Veiligheidsregio Fryslân. Volgens de verantwoordelijkheidsverdeling in het stelsel van de veiligheidsregio's zijn de regio's verantwoordelijk voor adequate communicatie met hun inwoners. Daarmee maakt de veiligheidsregio Fryslân een eigen afweging in welke mate en in welke gevallen in het Fries wordt gecommuniceerd. De provincie betreft daarnaast de Veiligheidsregio Fryslân bij het bestuurlijke overleg over de implementatie van de Wet Gebruik Friese taal, Mei-inoar foar it Frysk.

Mijn ambtgenoot van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) heeft navraag gedaan bij de Regionale Ambulancevoorzieningen (RAV's) die in Fryslân ambulancezorg verlenen en gezamenlijk werkzaam zijn op de Meldkamer Noord-Nederland in Drachten. Daarbij is gebleken dat goede dienstverlening in het Fries in het directe contact met de burger voor hen een belangrijk thema is. Er is veel aandacht voor in de organisaties en er zijn beleidsafspraken over gemaakt op de Meldkamer.

2. Onderwijs en wetenschap

2.1 Onderwijsinspectie

Aan het lid De Vries (VVD) werd toegezegd dat de Minister van BZK het Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap (OCW) zou verzoeken om met de onderwijsinspectie en de provincie Fryslân te bezien hoe de inspectie en het toezicht op het Fries beter kunnen worden gemaakt. Ook werd toegezegd uw Kamer hierover te informeren.

Eind oktober hebben het Ministerie van OCW, de onderwijsinspectie en de provincie Fryslân gesproken over dit vraagstuk. Hierbij is uitgebreid ingegaan op de themarapportage die de inspectie in de periode 2018–2019 heeft gemaakt over de kwaliteit van het onderwijs in het Fries in het primair en voortgezet onderwijs. Deze rapportage heeft mijn ambtgenoot voor Basis- en Voortgezet onderwijs en Media (BVOM) recentelijk ook met uw Kamer gedeeld.³ In deze themarapportage doet de onderwijsinspectie voorstellen om het toezicht op het Fries verder te verbeteren. Allereerst vindt de onderwijsinspectie het wenselijk dat besturen, samen met de provincie, zorgen voor een dekkend aanbod Fries, waarbij zij rekening houden met de mate van Friestaligheid van de omgeving en met de beroepsverwachting van de leerlingen. Daarnaast beveelt de onderwijsinspectie aan om het beleid van de provincie te heroverwegen. Dit met het doel om het ambitieniveau te verhogen. Ook vraagt ze om leerkrachten nog verder te stimuleren om gebruik te maken van het beschikbare (en vaak gratis) scholingsaanbod voor het vak Fries.

De onderwijsinspectie benoemt verder dat zij met de provincie Fryslân zullen bespreken wat er moet gebeuren om het taalonderwijs Fries op een hoger plan te brengen. Ook zal de onderwijsinspectie in haar toezichtrol de besturen bij de vierjaarlijkse bestuursonderzoeken aanspreken op wat

³ Kamerstukken 31 293 en 31 289, nr. 491.

zij doen om de ambitie rond Fries in het onderwijs te realiseren. Waar nodig zullen ze deze besturen ook herstelopdrachten voor Fries geven. Voorts zal de onderwijsinspectie in 2025 en 2031 opnieuw onderzoek doen naar het Fries in het primair en voortgezet onderwijs.

2.2 Kerndoelen en kwaliteit docenten

De vraag over mogelijke subsidieregelingen die kunnen bijdragen aan het terugdringen van het tekort van bevoegde leraren, heb ik doorgeleid naar mijn ambtsgenoot van BVOM. Er zijn diverse subsidies die bijdragen aan het terugdringen van het tekort van leerkrachten, of de mogelijkheid van nascholing geven aan al bevoegde leraren. De subsidieregeling aanpak lerarentekort is tijdens het algemeen overleg al aan bod gekomen. Scholen en schoolbesturen kunnen hiervoor een aanvraag indienen. Daarnaast kunnen scholen gebruik maken van de regeling zijinstroom. Leraren kunnen voor bijscholing Fries een lerarenbeurs aanvragen.

2.3 Fryske Akademy

Uw Kamer heeft verzocht de laatste stand van zaken bij de Fryske Akademy na te gaan. In november 2019 stemde gedeputeerde staten van Fryslân in met de uitwerking van een advies over de Fryske Akademy. Die uitwerking omvat de vraag hoe de Fryske Akademy en de KNAW zich in de toekomst tot elkaar zullen verhouden. Het voorstel is hier dat de Fryske Akademy gelieerd blijft aan de KNAW, maar geen instituut onder de KNAW meer zal zijn. Verder zegt gedeputeerde staten de komende vijf jaar meer te willen investeren in de Fryske Akademy. Ook wil zij meer regie op het functioneren van de Fryske Akademy uitoefenen door regelmatig overleg en door sterk te sturen op samenwerking binnen de Friese kennisinfrastructuur. Daarnaast zal OCW de financiële middelen die het beschikbaar stelt voor de Fryske Akademy, in plaats van via de KNAW, via het provinciefonds aan de Fryske Akademy verstrekken. Op 18 december a.s. wordt het voorstel in provinciale staten van Fryslân voor definitieve besluitvorming behandeld. Over de uitkomsten zal u later worden geïnformeerd.

3. Rechtspraak

3.1 Fries in de rechtspraak

De vraag over de uitkomsten van het overleg tussen de provincie en de rechtbank Noord-Nederland en het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden is doorgeleid naar de provincie Fryslân. De provincie praat overeenkomstig de BFTK-afspraken en het «taalskipperdocument» met de Rechtbank Noord-Nederland en het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden over het gebruik van de Friese taal. Daarbij te maken afspraken worden apart vastgelegd. De gesprekken zijn nog gaande. De Kamer zal over de uitkomsten hiervan worden geïnformeerd.

3.2 Aanbevelingen Mercator Kenniscentrum

De aanbeveling van het Mercator Kenniscentrum voor onderzoek naar gebruik van het Fries in de rechtspraak is aan de Minister voor Rechtsbescherming overgebracht. Inzicht in het gebruik van de Friese taal in de rechtspraak is nuttig. Er is reeds een globaal inzicht uit de monitor die enige tijd geleden is uitgevoerd. Daaruit zijn geen directe knelpunten in de rechtspraak naar voren gekomen. Wel is de beperkte beschikbaarheid van tolken een aandachtspunt. Over de tolkenproblematiek (art. 12 t/m 14 van de Wet Gebruik Friese Taal) is de provincie Fryslân met verschillende partijen in gesprek. De Provincie Fryslân is, als gezegd, overeenkomstig

de afspraken in de BFTK, in gesprek met het bestuur van de Rechtbank Noord-Nederland en het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden over het gebruik van de Friese taal. De uitkomsten van dit overleg moeten worden afgewacht.

4. Media, kinderopvang en zorg

4.1 Media

De NPO zendt Friestalige documentaires van Omrop Fryslân uit op NPO2. Daarvoor krijgt Omrop Fryslân jaarlijks via de NPO een budget. Het lid van uw Kamer Van der Molen (CDA) merkte op dat de NPO dit budget niet geïndexeerd heeft. Dit scheelt volgens hem Omrop Fryslân al gauw € 50.000 per jaar. Het lid Van der Molen vroeg of ik bereid was om daarover met de NPO in overleg te treden. Ik heb deze vraag doorgeleid naar de Minister voor Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media. Navraag leert dat Omrop Fryslân de consumentenprijsindex wel degelijk heeft ontvangen conform de mediabegroting van de desbetreffende jaren. Vervolgens heeft de NPO het daarvoor ontvangen bedrag doorbetaald aan Omrop Fryslân conform afspraken tussen de NPO en OCW. Omrop Fryslân is hierover geïnformeerd.

4.2 Kinderopvang

De signalen over het gebrek aan Fries in de kinderopvang heb ik doorgeleid aan mijn ambtsgenoot van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW). Op grond van de Wet kinderopvang (Wko) is het Nederlands de voertaal op de kinderopvang. Daar waar naast de Nederlandse taal, de Friese taal in levend gebruik is, kan de Friese taal mede als voertaal gebruikt worden. De houder van een kindercentrum mag de Friese taal als voertaal gebruiken, maar is dat volgens de Wko niet verplicht. Kinderopvang is een private markt en de rijksoverheid stuurt niet op het gebruik van de Friese taal.

Wel heeft het Rijk met de provincie Fryslân in de BFTK 2019–2023 afgesproken dat als bedrijven en instanties het gebruik van het Fries trachten uit te sluiten of te beperken, de provincie Fryslân actie zal ondernemen. Ook is in de BFTK vastgelegd dat de provincie Fryslân zorgt voor adequate voorlichting aan ouders, kinderopvangorganisaties en betrokken instellingen over het belang van en het omgaan met het Fries in een meertalige opvoeding.

Vanuit het Friese veld wordt aangegeven dat vooralsnog de vercommercialisering van de kinderopvang, in tegenstelling tot de verwachting, niet geleid heeft tot minder aandacht voor meertaligheid. Toen het Sintrum Frysktalige Berne-Opfang (SFBO) zo'n twintig jaar geleden werd opgericht, waren het juist de grote commerciële aanbieders (zoals Catalpa) en de kleine particuliere aanbieders die gepioneerd hebben in de Friestalige en tweetalige kinderopvang. Inmiddels werkt het SFBO nauw samen met een breed scala aan zakelijke aanbieders; van kleine, particuliere aanbieders van opvang, zoals Bernewrâld in Reduzum en Bloemenkind in Leeuwarden, tot grote landelijke organisaties zoals Kidsfirst, Domein en Smallsteps. Door deze samenwerkingen aan te gaan is het percentage Friestalige en tweetalige opvanglocaties gestegen van 2,5% in het jaar 2000 naar meer dan 50% in 2019. Dat neemt niet weg dat er in deze sector nog steeds uitdagingen zijn.

4.3 Zorg

Het belang van het gebruik van het Fries in de ouderzorg is ook bij het Ministerie van VWS bekend. Gedurende de looptijd van de BFTK wordt onderzocht of mogelijk is om het belang van het gebruik van de moedertaal of het taalbewustzijn in het curriculum van zorg- en welzijn opleidingen naast het mbo-zorgonderwijs op hbo-niveau opgenomen kan worden. Het door de provincie vormgegeven project «Frysk yn» e soarch» heeft ook aandacht voor het gebruik van het Fries in onder andere verpleeghuizen. In de loop van de bestuursafpraak zullen VWS en de provincie samen in kaart brengen welke Friestalige hulpmiddelen voor zorginstellingen bestaan, aan welke hulpmiddelen behoefte is en hoe de inzet daarvan met stimuleringsregelingen zoals de Stimuleringsregeling E-health Thuis (SET) kan worden bevorderd.

5. Informeren ontwikkelingen Friese taal en cultuur

Tot slot heeft de Kamer mij verzocht een voorstel te doen voor de manier waarop de Kamer van de ontwikkelingen rondom de BFTK op de hoogte kan worden gehouden. Ik zal de Kamer blijven informeren over ontwikkelingen op het gebied van de Friese taal en cultuur, zoals zichtbaarheid van de Friese taal, de Fryske Akademy en de rechtspraak.

In 2021 vindt de tussenevaluatie plaats van de BFTK. De Kamer wordt op de hoogte gesteld van de uitkomsten van deze evaluatie. Voorafgaand aan deze tussenevaluatie worden leden van de Tweede Kamer uitgenodigd voor een werkbezoek aan de provincie Fryslân.

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
R.W. Knops